

МІНЕРАЛОГІЯ В УКРАЇНІ: ЗОЛОТИЙ ВІК, СТАН І ПРОБЛЕМИ

За такою анонсованою тематикою 6 вересня 2017 року в м. Київ відбувся черговий ІХ з'їзд Українського мінералогічного товариства (УМТ). У роботі з'їзду взяли участь 30 із 37 делегатів із регіональних відділень України, що забезпечує, згідно зі статутом УМТ, правочинність його рішень. У зв'язку з тривалою фінансовою скрутою, Рада УМТ вирішила обмежити роботу з'їзду організаційними питаннями і трьома пленарними доповідями. Інші наукові доповіді, заявлені до з'їзду, опубліковані в окремому випуску наукового журналу "Записки Українського мінералогічного товариства" (2016, Т. 13, 124 с.).

Учасників з'їзду привітали академік-секретар Відділення наук про Землю НАН України, директор Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення імені М.П. Семененка (ІГМР) НАН України, на базі якого були проведені засідання, академік НАН України О.М. Пономаренко і заступник директора ІГМР НАН України, член-кореспондент НАН України Л.М. Степанюк. Мінералоги Одеського відділення УМТ, які не змогли взяти участь у роботі з'їзду, надіслали вітальну телеграму.

Хвилиною мовчання делегати вшанували пам'ять активних членів товариства, які недавно відійшли у вічність: О.В. Зінченка, Ю.П. Мельника, Ю.М. Сеньковського, І.В. Дудка, О.М. Платонова, П.В. Заріцького, Л.С. Галецького.

Протягом ранкового засідання делегати заслухали звіт Президента УМТ, професора В.М. Квасниці про діяльність УМТ за період 2012—2017 рр., обговорили й ухвалили доповнення до статуту УМТ, обрали почесного президента і нове керівництво УМТ. У своєму звіті Президент звернув увагу на тенденцію скорочення числа регіональних відділень УМТ — частково через воєнні дії на сході країни, частково через занепад геологічної галузі. Водно-

час він підкреслив, що попри всі негаразди і певні фінансові труднощі, члени УМТ не припиняли активної діяльності, творчо працювали в міру сил і можливостей, особливо члени Львівського, Київського і Криворізького відділень. Періодичними були наукові форуми з актуальних питань мінералогії, зокрема, 2012 р. організовано Міжнародну наукову конференцію з проблем алмазності України. Криворізьке відділення стало співорганізатором трьох науково-практичних конференцій, Львівське — організатором трьох наукових читань імені академіка Євгена Лазаренка. Пам'ятну академію до 100-річчя від дня народження академіка Євгена Лазаренка було проведено у Львові на базі Львівського національного університету (ЛНУ) імені Івана Франка, та в Києві (ІГМР НАН України).

Товариство продовжило свою видавничу діяльність. Щороку виходив черговий том наукового журналу "Записки Українського мінералогічного товариства". Окрім публікацій в інших періодичних виданнях до найважливішого здобутку цього періоду увійшла п'ята книга із серії "Мінерали Українських Карпат" — "Процеси мінералоутворення" (головний редактор — О. Матковський, 2014), що об'єднала великий колектив львівських і київських авторів. Для популяризації мінералогічних знань важливими були щорічні календарі з демонстрацією найважливіших і найцікавіших мінералів України, двох книжок — "Топаз у надрах України та в історії народів" (В. Павлишин та ін., 2015, 2017), другої частини підручника "Мінералогія" (В.І. Павлишин, С.О. Довгий, 2013), науково-публіцистичного видання "Євген Лазаренко — видатна постать ХХ століття" (О. Матковський та ін., 2012).

Товариство продовжило співпрацю з міжнародними організаціями, зокрема, з Карпато-Балканською геологічною асоціацією. Члени

Львівського відділення УМТ взяли участь у міжнародному дослідницькому проєкті (науковий керівник — доцент Л. Скакун) "Геокарпати — створення Польсько-Українського туристичного шляху", у рамках якого було організовано дві міжнародні конференції (2014, 2016 рр.) на базі ЛНУ імені Івана Франка.

Завершилося ранкове засідання виборами нового керівництва — Ради УМТ, з поіменним складом якої можна ознайомитися за адресою: <http://ukrmineral.org/>. Президентом УМТ делегати таємним голосуванням обрали доктора геол. наук Ганну Кульчицьку. Для організації поточної діяльності УМТ Рада обрала Президію УМТ, вченим секретарем УМТ обрано канд. геол. наук Володимира Бельського. Рада також затвердила склад Редакційної колегії наукового журналу "Записки Українського мінералогічного товариства" за поданням Президента УМТ як головного редактора журналу. Заступником головного редактора затверджено доктора геол. наук Мирона Ковальчука, відповідальним секретарем Редколегії — канд. геол. наук Юлію Крошко. Новообрана Рада зробила ще один важливий крок — створила при УМТ Термінологічну комісію з мінералогії. Головою комісії затверджено професора Володимира Павлишина — відомого і авторитетного мінералога України.

На вечірньому засіданні з'їзду було заслухано і обговорено три наукові доповіді та затверджено ухвалу з'їзду.

О.І. Матковський у доповіді "Золотий вік в історії мінералогії України" акцентував увагу на всебічному розвитку мінералогії в Україні за 1940—1990 рр. ХХ ст. — плідному періоді, який очевидно справедливо назвати золотим віком мінералогії, позаяк тоді було розпочато всебічні мінералогічні дослідження території України, зародилися і успішно розвивалися майже усі напрями сучасної мінералогії. Серед головних чинників такого розмаху названо широкомасштабну діяльність виробничої геологічної служби, що уможливила відкриття родовищ корисних копалин організацією низки науково-дослідних установ геологічного профілю, запровадження геологічних спеціальностей у вишах, активну організаційну і видавничу діяльність громадських наукових товариств. Безперечно, велику роль відіграла поява плеяди видатних учених: Микола Семененко, Євген Лазаренко, Володимир Соболев, Олександр Поваренних, Микола Єрмаков та ін.).

Підсумком цього періоду стали близько 90 монографій і 9000 наукових статей, в яких висвітлено проблеми мінералогії в Україні, зокрема у контексті поступу світової науки. Чотири всесвітньо відомі наукові школи, що були сформовані у цей період: мінералогічна — академіка Євгена Лазаренка, термобарогеохімічна — професора Миколи Єрмакова, кристалохімічна — академіка Олександра Поваренних, фізики мінералів — професорів Івана Матяша, Олексія Платонова, Аркадія Тарашана, продовжують свій розвиток і нині.

В.І. Павлишин у доповіді "Сучасний стан мінералогії в Україні" (з початку 1990-х рр. і сьогодні) констатував, що після кризи 1990-х рр. відбулося розширення і поглиблення традиційних наукових напрямів — генетичної, регіональної, структурної, технологічної та космічної мінералогії, мінералогічної кристалографії, фізики мінералів, мінералогії імпактних утворень, біомінералогії. Одночасно започатковані нові напрями, насамперед екологічна мінералогія, стверджується наномінералогія, зростає число мінеральних видів і різновидів, ідентифікованих у надрах України. Важливою була поява нових періодичних видань: "Геолого-мінералогічний вісник", "Геолог України", "Записки Українського мінералогічного товариства", "Коштовне та декоративне каміння" тощо для оприлюднення результатів досліджень. У генетичному напрямі найвагоміших здобутків досягнуто в галузях термобарогеохімії, онтогенії, типоморфізму мінералів, які найбільш повно і ґрунтовно висвітлено у підручнику "Генезис мінералів" (2003, 2007). Для регіональної мінералогії важливими є перші спроби створення схематичної карти мінералогічного районування території України, видання підручника "Основи мінералогії України" (2009), а також серія книг "Мінерали Українських Карпат" (1990—2014). Започатковано підготовку п'ятитомного монографічного зведення з мінералогії України, задуманого ще Є.К. Лазаренком, — "Мінералогічної енциклопедії України" (МЕУ).

Доповідь *Г.О. Кульчицької* "Труднощі сучасної мінералогічної науки в Україні" стосувалася завдань, які треба вирішити у зв'язку з підготовкою "Мінералогічної енциклопедії України" (відп. ред. О.М. Пономаренко). Насамперед, це упорядкування номенклатури і назв мінеральних видів відповідно до вимог Міжнародної мінералогічної асоціації. *Г.О. Куль-*

чицька повідомила, що попри певні складнощі створено відкритий мережевий проект Словника українських назв мінеральних видів і різновидів (упорядники — О. Матковський, В. Павлишин, Г. Кульчицька, Д. Черниш). На веб-сайті МЕУ (<http://www.mineralopediaukraine.com/>) він представлений для загального обговорення, виправлення і доповнень. Плануємо, що остаточне рішення щодо правопису назв мінералів ухвалить створена на з'їзді Термінологічна комісія після врахування думки широкого кола мінералогів.

У загальній дискусії взяли участь І. Палкін, В. Павлишин, В. Квасниця, О. Матковський. І. Палкін запропонував вважати діяльність Кримського відділення УМТ, яке не може виконувати покладені на нього функції у зв'язку з окупацією Криму, тимчасово призупиненим, а членів Кримського відділення УМТ, за їхнім бажанням, долучити до Київського відділення.

Захоплення учасників та гостей викликала колекція сучасних мінералів із золоторудного родовища на Закарпатті, зібрана Євгеном Науменком (Національний науково-природничий музей НАН України). Студенти Київського коледжу геологорозвідувальних технологій на чолі з Валентином Прокопцем традиційно потішили присутніх фотовиставкою робіт і колекцією унікальних мінералогічних знахідок.

В ухвалі ІХ з'їзду УМТ позитивно оцінено роботу керівних органів товариства за звітний період і запропоновано низку заходів, спрямованих на подальшу плідну діяльність УМТ. Повну ухвалу з'їзду можна прочитати на веб-сайті УМТ і в розділі новин на веб-сайті "Мінералогічної енциклопедії України".

*І.М. НАУМКО,
Є.М. СЛИВКО, В.М. БЕЛЬСЬКИЙ*

Надійшла 21.10.2017